

พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์*

BUDDHIST INTERGRATION FOR PROMOTING POLITICAL LEADERSHIP OF MEMBERS OF THE HOUSE OF REPRESENTATIVES IN NAKHONSAN PROVINCE

นนธวัฒน์ มีนิล, วชรินทร์ ชาญศิลป์, สุมาลี บุญเรือง

Nontawat Meenil, Vacharin Chansilp, Sumalee Boonrueang

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: taotalightz@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ และ 3. นำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ โดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 คน สันทนากลุ่มเฉพาะ 9 คน และใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 400 คน จากประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 838,896 คน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ปรากฏในด้านการมีบาร์มีจากการทำงานจริง วิสัยทัศน์ ความกล้าตัดสินใจ การฟังอย่างมีเหตุผล และการสร้างแรงบันดาลใจ 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำคือกระบวนการกล่อมเกลางานทางการเมือง โดยเฉพาะบทบาทขององค์กรศาสนา และหลักทศพิธราชธรรม ซึ่ง นิสสัยสัมพันธ์ ส่งผลสูงสุด รองลงมาคือ จักขุมา และวิรูโร 3. พุทธบูรณาการตามหลักทศพิธราชธรรมทั้งสามด้าน เสริมสร้างภาวะผู้นำที่สมดุลทั้งในด้านวิสัยทัศน์ (จักขุมา) ความสามารถในการบริหารจัดการ (วิรูโร) และมนุษยสัมพันธ์

* Received May 20, 2025; Revised June 24, 2025; Accepted July 1, 2025

(นิสสัยสัมปันโน) ส่งผลให้เกิดภาวะผู้นำทางการเมืองที่ได้รับความไว้วางใจ มีความชอบธรรม และตอบสนองสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; หลักทศพิธราชธรรม; ภาวะผู้นำทางการเมือง; สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study on the political leadership of members of the House of Representatives in Nakhon Sawan province. 2. To study the factors affecting the political leadership of members of the House of Representatives in Nakhon Sawan Province and 3. To present the Buddhist Integration for promoting the political leadership of members of the House of Representatives in Nakhon Sawan Province, conducted by the mixed research methods. The qualitative research involved in-depth interviews with 18 key informants selected through purposely selection and a focus group discussion with 9 participants to validate the findings. For the quantitative part, data were collected through questionnaires distributed to a sample of 400 eligible voters, derived from a population of 838,896 using Taro Yamane's formula. Descriptive content analysis and data analysis were performed by finding frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

The research findings revealed that: 1. The political leadership of Members of Parliament in Nakhon Sawan was evident in several dimensions, including earned influence through real work, clear vision, decisiveness, rational listening, respect for diversity, and the ability to inspire the public, 2. The most significant factor influencing political leadership was political socialization, statistically significant at the 0.01 level. Religious organizations had the highest influence, followed by the media, occupational groups, educational institutions, peer groups, and family. Additionally, the Dutiyapapaññikadhamma was also statistically significant at the 0.01 level, with Nissayasampanno, strong interpersonal relations, having the greatest impact,

followed by Cakkhuma, visionary, and Vidhuro ,skillful and knowledgeable and 3. Buddhist integration played a vital role in fostering leadership across all dimensions vision, management skills, and network-building with humility resulting in legitimate and publicly recognized leadership.

Keywords: Buddhist Integration; Dutiyapapanika-Dhammapolitical; Political Leadership; Members of Parliament

บทนำ

ประเทศไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดซึ่งรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมถึงการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบอำนาจรัฐ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2557) ในระบบนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถือเป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนในการขับเคลื่อนนโยบายและกฎหมายเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่ปรากฏอย่างต่อเนื่อง คือ การขาดคุณธรรมและอุดมการณ์ประชาธิปไตยของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่ง ส่งผลให้สถาบันสภาผู้แทนราษฎรไม่เป็นที่เชื่อมั่นของประชาชน และยังสะท้อนถึงความอ่อนแอของระบอบประชาธิปไตยในภาพรวม (เชาวนะ ไตรมาศ, 2546)

ในบริบทของจังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งมีความสำคัญทางการเมืองระดับภูมิภาค สถานการณ์ที่น่ากังวลคือ ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในพื้นที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง มีข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชน ขาดวิสัยทัศน์เชิงพัฒนา และการขาดความสามารถในการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มประชาชนหลากหลายระดับ ความล้มเหลวในการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์กับประชาชนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาท้องถิ่น รวมถึงข้อครหาว่ามีการใช้ตำแหน่งเพื่อแสวงหาประโยชน์เฉพาะกลุ่ม สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างของภาวะผู้นำทางการเมืองที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

ท่ามกลางวิกฤตศรัทธาทางการเมืองดังกล่าว แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเมืองจึงได้รับความสนใจอย่างมากในฐานะเครื่องมือสำคัญที่ช่วยฟื้นฟูความน่าเชื่อถือของระบบการเมือง โดยเฉพาะผู้นำที่มีคุณธรรม วิสัยทัศน์ และจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งสามารถตัดสินใจและบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ของประชาชนได้อย่างแท้จริง ในขณะที่การเมืองไทยยังคงเผชิญกับแนวโน้มการแสวงหาผลประโยชน์กลุ่มและการต่อรองอำนาจ

มากกว่าความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ได้แก่แนวคิดเรื่องภาวะผู้นำทางการเมือง และการกล่อมเกลางานทางการเมือง ผสมผสานกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรม ซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก (อง.ติก (ไทย). /20/459/146) กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำที่ดี ได้แก่ 1. จักขุมา คือผู้มีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล คิครอบด้าน 2. วิรุโธ คือผู้รอบรู้ มีทักษะในการจัดการงานอย่างมีประสิทธิภาพ และ 3. นิสยสัมปันโน คือ ผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี พึงพาอาศัยกันได้ สร้างเครือข่ายในการทำงาน ไม่มีการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ในจังหวัดนครสวรรค์ที่ประยุกต์ใช้หลักทศพิธราชธรรมร่วมกับกระบวนการกล่อมเกลางานทางการเมืองเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมืองอย่างเป็นระบบ จึงยังเป็นช่องว่างทางองค์ความรู้ที่ต้องการการศึกษาเพิ่มเติม

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ โดยมุ่งหวังให้เกิดองค์ความรู้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับปัจจัยและแนวทางที่สามารถพัฒนาและยกระดับภาวะผู้นำในบริบทของประชาธิปไตยไทย และในขณะเดียวกัน งานวิจัยนี้ยังสามารถใช้เป็นแนวทางพัฒนานักการเมืองทั้งระดับพื้นที่และระดับชาติ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อองค์กรการเมือง หน่วยงานวิชาการ และสถาบันอบรมทางการเมือง ในการออกแบบหลักสูตรหรือแนวทางฝึกอบรมที่บูรณาการคุณธรรม ความรู้ และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อสร้างผู้นำทางการเมืองที่สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมร่วมสมัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mix Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดนครสวรรค์ จำนวนทั้งหมด 838,896 คน (สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยหาขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้สูตรการคำนวณของ Yamane (1973) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งหมด 18 รูปหรือประกอบด้วย 1. กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 3 รูป 2. กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 4 คน 3. กลุ่มนักการเมือง จำนวน 4 คน 4. กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน 5. กลุ่มประชาชน จำนวน 3 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) ประกอบด้วย 1. ข้อมูลส่วนตัว 2. แบบสอบถามเกี่ยวกับการglomเกลตาทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ และ 3. แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักทฤษฎีปาปนิกรรม และในแต่ละข้อเป็นชนิดมาตราวัดแบบรวมคะแนน (Summated Rating Scale) ของเรนซิส ลิเคิร์ต หรือเรียกว่า มาตราวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Type) (Likert, 1967)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการยื่นคำร้องขออนุญาตสัมภาษณ์ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงนัดหมายสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลัก และบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงเพื่อความแม่นยำ ก่อนสรุปผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตใช้สถานที่เก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และส่งหนังสืออนุญาตไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากนั้นผู้วิจัยลงพื้นที่แจกและเก็บแบบสอบถามจนครบตามจำนวนที่กำหนด หลังจากได้รับแบบสอบถามคืนครบ 100% ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้อมูล เชื่อมโยงให้มีความสอดคล้องตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีหรือตอบปัญหาของการวิจัยให้เหมาะสม พร้อมทั้งนำเสนอแนะข้อมูลเป็นองค์ความรู้ ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

5.2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ สะท้อนออกมาในหลายมิติอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถมองเห็นได้จากลักษณะการปฏิบัติงาน และการมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชน โดยเฉพาะด้านการมีบารมีหรืออิทธิพลอย่างมี อุดมการณ์ ผู้นำไม่ได้ใช้ตำแหน่งหรืออำนาจเพื่อสร้างอิทธิพลในเชิงอำนาจนิยม แต่กลับ สร้างบารมีจากความสามารถที่แท้จริง ทั้งจากความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และการมี วิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางนโยบายที่ตอบสนองต่อประโยชน์สาธารณะ อีกทั้งยังกล้า ตัดสินใจและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังในสถานการณ์ที่ท้าทาย ซึ่งก่อให้เกิดความเชื่อมั่นและ ศรัทธาจากประชาชนในระยะยาว ในด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา ผู้นำไม่ใช่เพียงผู้สั่งการ แต่ยังเป็นผู้ฟังที่ดี มีความอ่อนน้อมถ่อมตนในการรับฟังเสียงสะท้อนจากประชาชนในพื้นที่ เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มได้แสดงความเห็นโดยไม่แบ่งแยก พร้อมทั้งนำข้อมูลเหล่านั้นมา วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ก่อนจะหารือกับทีมที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำไปสู่ทางออกที่ เหมาะสม การดำเนินการลักษณะนี้สะท้อนถึงผู้นำที่ใช้เหตุผลควบคู่กับความรู้สึกในการ บริหารจัดการ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้นำในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง ด้านการคำนึงถึง ความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้นำให้ความสำคัญกับความหลากหลายของประชาชน ทั้งในด้าน อายุ เพศ วัฒนธรรม อาชีพ และวิถีชีวิต โดยไม่ตัดสินหรือละเลยความแตกต่าง แต่กลับ ปรับตัวให้เข้ากับแต่ละกลุ่มอย่างเข้าอกเข้าใจ และให้ความเคารพในศักดิ์ศรีของทุกคนอย่าง เสมอภาค ผู้นำลักษณะนี้จึงสามารถเชื่อมโยงกับประชาชนได้ลึกซึ้ง เกิดความไว้วางใจ และยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น สุดท้าย ด้านการ สร้างแรงบันดาลใจ ผู้นำไม่ได้หยุดอยู่แค่การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์ผลงาน แต่ยังสื่อสาร ด้วยเจตนารมณ์ที่บริสุทธิ์ ถ่ายทอดพลังบวก ความหวัง และแนวคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลง สังคม ผ่านคำพูด การกระทำ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ ทั้งในเวทีรัฐสภาและ

ระดับพื้นที่ โดยอาศัยช่องทางของสื่อมวลชนเพื่อขยายผลไปสู่ประชาชนในวงกว้าง ส่งผลให้ผู้นำสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในแง่ของจริยธรรม ความมุ่งมั่น และการยึดมั่นในประโยชน์ส่วนรวม จนได้รับการยอมรับจากทั้งประชาชนและคณะทำงานในฐานะผู้นำที่มีความชอบธรรมอย่างแท้จริง

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์

2.1 สมมติฐานที่ 1 การกล่อมเกลາทางการเมือง ประกอบด้วย 1. ด้านครอบครัว 2. ด้านสถาบันการศึกษา 3. ด้านกลุ่มเพื่อน 4. ด้านกลุ่มอาชีพ 5. ด้านสื่อมวลชน และ 6. ด้านองค์กรศาสนา อย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การกล่อมเกลาทางการเมืองที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์

การกล่อมเกลาทางการเมือง	B	Std.Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.556	.104		5.347*	.000
ด้านองค์กรศาสนา _{SumF}	.261	.018	.422	14.187*	.000
ด้านสื่อมวลชน _{SumE}	.198	.013	.366	14.947*	.000
ด้านกลุ่มอาชีพ _{SumD}	.160	.013	.299	12.264*	.000
ด้านสถาบันการศึกษา _{SumB}	.199	.019	.288	10.452*	.000
ด้านกลุ่มเพื่อน _{SumC}	.132	.016	.193	8.493*	.000
ด้านครอบครัว _{SumA}	-.132	.026	-.136	-5.112**	.000

Multiple R = .901^f R Square = .812 Adjusted R Square = .809 Std. Error = .187

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 1 การกล่อมเกลาทางการเมืองส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ ส่งผลทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ ด้านองค์กรศาสนา ด้านสื่อมวลชน ด้านกลุ่มอาชีพ ด้านสถาบันการศึกษา ด้านกลุ่มเพื่อน และด้านครอบครัว พบว่า ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ .901 ค่าสัมประสิทธิ์ การตัดสินใจ (R

Square) เท่ากับ .812 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ .809 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Std. Error) เท่ากับ .187

2.2 สมมติฐานที่ 2 หลักทฤษฎีปฏิกิริยาตอบสนอง ประกอบด้วย 1. จักขุมา มองการณ์ไกล 2. วิรุโรรอบรู้งาน 3. นิสัยสัมพันธ์ดี อย่างน้อย 1 ด้าน ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมือง ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษา ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 หลักทฤษฎีปฏิกิริยาตอบสนองที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์

หลักทฤษฎีปฏิกิริยาตอบสนอง	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.517	.118		4.374*	.000
นิสัยสัมพันธ์ดี SumCC	.391	.024	.553	16.072*	.000
จักขุมา มองการณ์ไกล SumAA	.277	.032	.300	8.697*	.000
วิรุโรรอบรู้เชี่ยวชาญงาน SumBB	.134	.028	.164	4.837*	.000

Multiple R = .762^c R Square = .581 Adjusted R Square = .578 Std. Error = .278

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 หลักทฤษฎีปฏิกิริยาตอบสนอง ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ ส่งผลทุกด้านด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการดังนี้ คือ นิสัยสัมพันธ์ดี จักขุมา มองการณ์ไกล และวิรุโรรอบรู้เชี่ยวชาญงาน พบว่า ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ .762 ค่าสัมประสิทธิ์ การตัดสินใจ (R Square) เท่ากับ .581 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ .578 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Std. Error) เท่ากับ .278

3. พุทธบูรณาการที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ สะท้อนออกอย่างเด่นชัดผ่านคุณลักษณะทางพฤติกรรมและการปฏิบัติหน้าที่ในระดับพื้นที่ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 มิติหลัก ตามหลักทฤษฎีปฏิกิริยาตอบสนอง ได้แก่ จักขุมา วิรุโรรอบรู้ และนิสัยสัมพันธ์ดี อันเป็นกรอบแนวคิดที่หล่อหลอมผู้นำให้มีความสมบูรณ์ทั้งในมิติของปัญญา จริยธรรม และความสามารถในการประสานประโยชน์

ร่วมกับผู้อื่น ในด้าน จักขุมา ผู้นำสามารถแสดงออกถึงความสามารถในการมองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ที่กว้างขวาง ครอบคลุมทั้งมิติของการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ในระยะยาว ผู้นำใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และเหตุผลในการวิเคราะห์สถานการณ์ สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน และดำเนินการบนพื้นฐานของหลักคุณธรรม ซึ่งทำให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีจุดยืน มั่นคงต่อเป้าหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง ในด้าน วิรุโร พฤติกรรมของผู้นำสะท้อนถึงความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ มีทักษะในการประสานงานและแก้ไขปัญหาที่สลับซับซ้อน โดยอาศัยทั้งองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาอย่างเป็นระบบ และประสบการณ์ตรงจากการลงพื้นที่รับฟังข้อเสนอของประชาชน ผู้นำยังเปิดกว้างต่อการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยคณะทำงานที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาระบบการทำงานให้เกิดประสิทธิผลและสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ สำหรับด้าน นิสสยสัมปโน ผู้นำแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง ผ่านบุคลิกภาพที่เป็นมิตร อ่อนน้อม และถ่อมตน โดยไม่ถือตัวหรือแบ่งแยกกลุ่มทางสังคม ทั้งยังเปิดกว้างต่อการรับฟังความคิดเห็น ข้อวิจารณ์ และข้อเสนอแนะจากประชาชนทุกกลุ่มวัย ทุกอาชีพ และทุกภูมิภาค ผู้นำลักษณะนี้สามารถสร้างเครือข่ายการทำงานที่หลากหลาย ทั้งภาคประชาชน ภาควิชาการ และองค์กรการเมือง ซึ่งเป็นฐานสนับสนุนที่มั่นคงต่อการดำรงตำแหน่งในระบอบประชาธิปไตยโดยภาพรวม พุทธบูรณาการตามหลักทศุติยาปานิคมธรรม จึงมิได้เป็นเพียงกรอบจริยธรรมเชิงอุดมคติ หากแต่เป็นหลักปฏิบัติที่สามารถหล่อหลอมผู้นำให้มีทั้งความชอบธรรมทางจริยธรรมและสมรรถนะทางการเมืองที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัยอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ สะท้อนออกอย่างชัดเจนในหลายมิติ โดยเฉพาะด้านการมีบารมีที่เกิดจากความสามารถจริง ไม่ใช่อำนาจนิยม ผู้นำมีความรู้ วิสัยทัศน์ และกล้าตัดสินใจในการทำงาน จนได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน ด้านการกระตุ้นปัญญา ผู้นำมีลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน เปิดรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์อย่างเป็นระบบร่วมกับทีมที่ปรึกษา เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาคือตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่ ด้านการเคารพในความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้นำมีความเข้าใจในความหลากหลายของประชาชนทั้งเพศ วัย อาชีพ และวัฒนธรรม ปรับตัวเข้าหาแต่ละกลุ่มด้วยความเข้าใจและเสมอภาค ส่งผลให้สามารถ

สร้างความไว้วางใจและความผูกพันกับประชาชนได้อย่างมั่นคง ส่วนด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้นำมีการสื่อสารเชิงบวก ถ่ายทอดความหวังและเป้าหมายสาธารณะผ่านคำพูด การกระทำ และการลงพื้นที่ร่วมกิจกรรมกับประชาชนอย่างสม่ำเสมอ ลักษณะภาวะผู้นำเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล (2563) เรื่อง การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้นำทางการเมืองที่มีวิสัยทัศน์และมีภาวะผู้นำชัดเจน จะสามารถขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองประชาชนได้อย่างรวดเร็ว แม่นยำ ขณะเดียวกันยังมีความสามารถในการระดมความคิดและน่านวัตกรรมใหม่ ๆ มาพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังสะท้อนถึงการได้รับความร่วมมือจากชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอภิวัชร อภิวัชโร (2566) เรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี พบว่า ผู้นำทางการเมืองที่ได้รับการยอมรับอย่างแท้จริงจะต้องมีจิตสำนึกประชาธิปไตย เข้าถึง เข้าใจ และอยู่ร่วมกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง สามารถเปลี่ยนความขัดแย้งให้เป็นพลังการมีส่วนร่วม และยึดมั่นในการดำเนินนโยบายที่ตอบเจตจำนงประชาชนมากกว่าการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ความเข้มแข็งทางจริยธรรม วิสัยทัศน์ และความจริงใจในการทำงานของผู้นำ จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดภาวะผู้นำที่ซื่อสัตย์และเป็นที่ยอมรับในระบอบประชาธิปไตย

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ที่สำคัญ คือ การกล่อมเกลาก่อนการเลือกตั้ง โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำมิได้เกิดขึ้นเพียงจากคุณลักษณะส่วนบุคคล แต่มีรากฐานจากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมที่หลากหลาย เมื่อจำแนกตามแหล่งที่มา พบว่า องค์กรศาสนา มีอิทธิพลสูงสุด รองลงมาคือ สื่อมวลชน กลุ่มอาชีพ สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน และ ครอบครัว ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่า ศาสนาและสื่อมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรม แนวคิด และพฤติกรรมทางการเมืองของผู้นำในระบอบประชาธิปไตย ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย ลำภู (2564) เรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลของผู้นำทางการเมืองในท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การสร้างธรรมาภิบาลในผู้นำท้องถิ่นขึ้นอยู่กับการพัฒนาคุณธรรม ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม โดยมีศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของการปลูกฝังจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อประชาชน ผู้นำที่ได้รับการหล่อหลอมจากระบบศีลธรรมทางสังคมจะสามารถสร้างความไว้วางใจ และดำเนินงานได้อย่างโปร่งใสและเป็นธรรม นอกจากนี้ยังพบว่า หลักพุทธ

ปาปนิกรรม ก็มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในระดับเดียวกัน โดยองค์ประกอบที่มีผลสูงสุด คือ นิสยสัมปันโน (มนุษยสัมพันธ์) รองลงมาคือ จักขุมา (วิสัยทัศน์) และ วิรุโร (ความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ) ซึ่งสะท้อนว่าผู้นำทางการเมืองที่มีความสามารถในการเชื่อมโยงผู้คน มองการณ์ไกล และจัดการงานอย่างรอบคอบย่อมได้รับการยอมรับจากสังคมในฐานะผู้นำที่มีความชอบธรรมแนวทางนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อธิโต (2566) เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักทศุติยาปนิกรรมเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าผู้นำที่พัฒนาความสามารถด้านวิรุโรและนิสยสัมปันโน มีความสามารถในการสื่อสารเข้าใจประชาชน และวางแผนอย่างเป็นระบบ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาภาวะผู้นำที่มั่นคงและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างยั่งยืน

3. พุทธบูรณาการที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์สะท้อนออกอย่างเด่นชัดผ่านคุณลักษณะทางพฤติกรรมและการปฏิบัติหน้าที่ในระดับพื้นที่ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 3 มิติหลัก ตามหลักทศุติยาปนิกรรม ได้แก่ จักขุมา วิรุโร และนิสยสัมปันโน อันเป็นกรอบแนวคิดที่หล่อหลอมผู้นำให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านปัญญา คุณธรรม และความสามารถในการเชื่อมโยงกับประชาชนในด้าน จักขุมา ผู้นำแสดงออกถึงความสามารถในการมองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ ครอบคลุมทั้งการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและการวางแผนพัฒนาระยะยาว โดยใช้เหตุผลประกอบคุณธรรมในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดเอกชัย จนทโชโต (2565) เรื่อง พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสระบุรี พบว่า ผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดสระบุรีที่มีคุณลักษณะจักขุมา มักมีบทบาทโดดเด่นในการพัฒนาอาชีพและการบริหารพื้นที่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ในด้านวิรุโร ผู้นำมีความรู้และทักษะด้านการบริหารจัดการ ใช้ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน พร้อมเปิดรับข้อเสนอแนะจากประชาชนและผู้เชี่ยวชาญอย่างเป็นระบบ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงใจ ปินตามูล (2559) เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม พบว่า การมีวิรุโรสัมพันธ์กับการพัฒนาภาวะผู้นำที่เน้นการให้บริการและการเสริมพลังอำนาจแก่ประชาชนในระดับท้องถิ่น สำหรับด้านนิสยสัมปันโน ผู้นำมีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรม มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน ไม่ถือตัว และสามารถสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ ได้อย่างมั่นคง ลักษณะนี้สะท้อนถึงผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในฐานะผู้แทนที่แท้จริงในระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวม

พุทธบูรณาการตามหลักทฤษฎีปาปนิกรธรรมมิได้เป็นเพียงกรอบจริยธรรมเชิงอุดมคติ หากแต่เป็นหลักการเชิงปฏิบัติที่สามารถพัฒนาภาวะผู้นำให้มีทั้งคุณธรรม สมรรถนะ และความยึดโยงกับประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของภาวะผู้นำทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยร่วมสมัย

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ดังนี้

1. การกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นกระบวนการสำคัญที่หล่อหลอมภาวะผู้นำทางการเมืองผ่านการถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม ทศนคติ และคุณธรรมจากหลากหลายแหล่ง โดย

เริ่มจากครอบครัว ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการปลูกฝังความคิด บุคลิกภาพ และเครือข่ายทางสังคม ผ่านการสนับสนุนและถ่ายทอดคุณค่าเชิงจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง ถัดมาสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่สร้างพื้นฐานความรู้ ทัศนคติ และเปิดโอกาสให้ผู้ นำได้แสดงบทบาทผ่านกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการสร้างเครือข่ายทางสังคม กลุ่มเพื่อน มีบทบาทในการสร้างความเชื่อมั่น เปิดพื้นที่ให้แสดงภาวะผู้นำ และเป็นแหล่งสนับสนุนทางอารมณ์และแนวคิด ขณะที่ กลุ่มอาชีพ ช่วยพัฒนาแนวคิด ทัศนคติ และทักษะจากประสบการณ์ทำงานจริง พร้อมทั้งขยายเครือข่ายในระดับที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เชิงวิชาชีพ สื่อมวลชน ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการส่งต่อภาพลักษณ์ การทำงาน และแนวคิดของผู้ นำไปยังสาธารณะ ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับในวงกว้าง และสุดท้าย องค์กรศาสนา ทำหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้ผู้ นำมีความอ่อนน้อม ถ่อมตน และใช้หลักธรรมในการแก้ไขปัญหา โดยสรุป การกล่อมเกลாத่างการเมืองเป็นกระบวนการบูรณาการจากหลายมิติที่หล่อหลอมผู้ นำให้มีทั้งความรู้ ทัศนคติ คุณธรรม และความสามารถในการสื่อสารและประสานประโยชน์กับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักทุติยปาปนิกรรม 3 ประการ เป็นหลักธรรมที่สะท้อนคุณลักษณะของผู้ นำที่สมบูรณ์ในมิติทางการเมือง โดยในด้านจักขุมา ผู้ นำต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใช้ปัญญาอย่างรอบด้านในการวิเคราะห์หาคำตอบ เข้าใจปัจจุบัน และวางแผนอนาคตอย่างมี ทัศนคติ ทั้งยังยึดมั่นในคุณธรรมและอุดมการณ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทำให้ได้รับความยอมรับและเกิดบารมีจากการปฏิบัติงานจริง ในด้านวิรูโร ผู้ นำต้องมีความรู้และ ความสามารถในการบริหารจัดการ มีทักษะในการจัดการงาน แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ใช้ ทั้งประสบการณ์และคำปรึกษาจากผู้ เชี่ยวชาญ รวมถึงรับฟังข้อเสนอจากประชาชนเพื่อ นำไปปรับใช้ในการพัฒนานโยบายและการดำเนินงาน สำหรับด้าน นิสสยสัมปันโน ผู้ นำ ควรมีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้าถึงประชาชนได้ทุกกลุ่ม ไม่แบ่งแยกอายุ เพศ หรืออาชีพ พร้อม รับฟังปัญหาและข้อเสนออย่างอ่อนน้อมถ่อมตน และมีความสามารถในการสร้างเครือข่าย ความร่วมมือทั้งจากประชาชน ผู้ เชี่ยวชาญ และภาคการเมือง โดยสรุป การบูรณาการหลัก ทุติยปาปนิกรรมทั้ง 3 ด้านคือ จักขุมา วิรูโร และนิสสยสัมปันโน จึงเป็นหัวใจของภาวะ ผู้ นำทางการเมืองที่แท้จริง ผู้ นำที่ดีต้องมีทัศนคติ กำหนดทิศทางอย่างรอบคอบ รู้ลึกใน งานของตนและสามารถจัดการภารกิจได้อย่างเชี่ยวชาญ รวมถึงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้คน รอบตัว เป็นที่พึ่งของสังคม และสามารถขับเคลื่อนการเมืองไปในทิศทางที่ยั่งยืนและเป็น ธรรม

3. ภาวะผู้นำทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดนครสวรรค์ สะท้อนออกในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะด้านการมีบาร์มีหรืออิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้นำมีความรู้ วิสัยทัศน์ และกล้าตัดสินใจ ลงพื้นที่จริงเพื่อเข้าถึงปัญหาและประชาชน นำไปสู่ความศรัทธาและการยอมรับจากสาธารณชน ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา ผู้นำเปิดรับฟังอย่างอ่อนน้อม วิเคราะห์ปัญหาอย่างรอบคอบ และอธิบายแนวทางแก้ไขด้วยเหตุผล พร้อมมีคณะทำงานผู้เชี่ยวชาญช่วยขับเคลื่อนการตัดสินใจ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้นำให้เกียรติและเข้าใจในความหลากหลายของประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งเพศ วัย อาชีพ และวิถีชีวิต โดยปรับตัวเพื่อสร้างการยอมรับและความไว้วางใจ ส่วนด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ผู้นำถ่ายทอดวิสัยทัศน์และแบบอย่างที่ดีผ่านคำพูด การกระทำ การลงพื้นที่ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยมีสื่อมวลชนและคณะทำงานเป็นผู้สนับสนุนในการส่งต่อภาพลักษณ์และแรงบันดาลใจต่อประชาชน โดยสรุป ภาวะผู้นำทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลจากการบูรณาการองค์ความรู้ 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่ หลักทฤษฎีปานิกรธรรม ซึ่งประกอบด้วย จักขุมา วิธูโร และนิสสยสัมปันโน ร่วมกับกระบวนการกลมเกลียวทางการเมือง จากแหล่งสำคัญ ได้แก่ ครอบครัว สถาบันการศึกษา กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน และองค์กรศาสนา องค์ประกอบทั้งสองประการนี้ร่วมกันหล่อหลอมให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีคุณลักษณะของผู้นำการเมืองที่แท้จริง ทั้งในด้านอุดมการณ์ ปัญญา มนุษยสัมพันธ์ และความสามารถในการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในสังคมประชาธิปไตยอย่างมีคุณธรรมและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรนำหลักธรรมทฤษฎีปานิกรธรรมบูรณาการหลอมรวมกับองค์ความรู้ ในหลักสูตรการอบรมพัฒนาภาวะผู้นำทางการเมือง เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักการเมืองให้ดียิ่งขึ้นไป
2. ควรศึกษาและนำหลักธรรมทฤษฎีปานิกรธรรมมาบูรณาการกับการเรียนการสอนตามทฤษฎีการกลมเกลียวทางการเมืองแต่ละด้าน เพื่อพัฒนาบุคคลให้มีภาวะผู้นำทางการเมืองในสังคม
3. ควรศึกษาและทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอื่นๆ เพื่อนำหลักธรรมมาบูรณาการกับความรู้สมัยใหม่ เพื่อผสมผสานเป็นความรู้และคุณธรรมเข้าด้วยกัน ให้อยู่ในทุกหลักสูตรของชาติไทย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ผู้ที่เป็นผู้นำควรนำหลักทฤษฎีปานิกรรมมาบูรณาการกับองค์ความรู้ เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำของตนให้ดียิ่งขึ้นไป
2. ผู้ที่เป็นผู้นำควรพัฒนาทีมงานให้มีความสามารถและมีภาวะผู้นำ เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพความรู้ความสามารถควบคู่กับคุณธรรมในการทำงาน
3. ผู้ที่เป็นผู้นำควรศึกษาหลักพุทธธรรมอื่น ๆ เพื่อนำหลักธรรมมาบูรณาการประยุกต์ใช้กับความรู้สมัยใหม่ เพื่อผสมผสานเป็นความรู้และคุณธรรมเข้าด้วยกันในการทำงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาและใช้ทฤษฎีองค์ความรู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องอดีตที่ผ่านมาแล้ว กล่าวคือ ใช้ทฤษฎีองค์ความรู้ที่สามารถวิเคราะห์บุคคลและพัฒนาได้ต่อจากเดิม เช่น การฝึกอบรม การสอน การแนะนำ เป็นต้น
2. ควรศึกษาปัจจัยอื่นด้วย เช่น บุคลิกลักษณะ หรือความมีจุดเด่นจุดด้อยของแต่ละบุคคล เพื่อรู้ว่ามีคามสนใจด้านใดและจะต้องพัฒนาไปในทิศทางใด
3. ควรศึกษาและทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอื่นๆ เพื่อนำหลักธรรมมาบูรณาการกับความรู้สมัยใหม่ เพื่อผสมผสานความรู้และคุณธรรมเข้าด้วยกัน และนำองค์ความรู้ใหม่นั้น บรรจุอยู่ในทุกหลักสูตรของชาติไทย

เอกสารอ้างอิง

- เชาวนะ ไตรมาศ. (2546). รัฐธรรมนูญกับการออกแบบการเมืองใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เพรส จำกัด.
- ดวงใจ ปินตามูล และคณะ. (2560). การพัฒนา คุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(2 ฉบับพิเศษ), 199-210.
- ทิพวรรณ นพวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ. (2542). ประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- พรเศรษฐี วุฒิปญญาอิสกุล. (2563). การบูรณาการหลักธรรมาธิปไตยเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมือง ของนักการเมืองในจังหวัดนครราชสีมา. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 6(1), 131-140.

- พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชีโต. (2566). การประยุกต์ใช้หลักพุทธยปานิคมธรรมเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่น ในจังหวัดสมุทรสงคราม, *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(4), 52–64.
- พระปลัดเอกชัย จนทโชโต. (2565). พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำของนักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดสระบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(3), 113–124.
- พระมหาอภิวัชร อภิวัชรโร. (2566). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมือง ของผู้บริหารท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(2), 1–14.
- สมชาย ลำภู. (2564). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลของผู้นำทางการเมืองในท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(4), 65–80.
- สำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้ง. (2566). ผลการเลือกตั้ง สส. ทั่วไป 14 พฤษภาคม 2566. สืบค้น 2 ตุลาคม 2567, จาก <https://ectreport66.ect.go.th/province-stats>
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2557). *การพัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. New York: Wiley & Son.
- Taro Yamane. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Ed). New York: Harper and Row.